

so objavljena dotedaj še zvečinoma neznana Radićeva pisma iz obdobja 1885–1928, je ustvaril podlago za začetek sistematičnega znanstvenega pristopa k eni najbolj izpostavljenih osebnosti hrvaške zgodovine 20. stoletja.

Profesorja dr. Bogdana Krizmana lahko uvrstimo v vrsto tistih raziskovalcev, ki so se dosledno držali načela, da viri predstavljajo za zgodovinarja največjo vrednost, oziroma da samo vir omogoča spoznavanje resničnosti. Verjel je, da viri niso samo sledi preteklosti, ampak njena polna podoba. Zato je v vseh svojih delih vedno dajal prednost izčrpnemu prikazovanju vsebine dokumentov, ne pa njihovi interpretaciji. S tega stališča je bil njegov pristop, še posebno v novejšem času, v razkoraku z mnenjem, da je pomen zgodovinske znanosti v razlagi virov in ne samo v objavi njihove vsebine. Kljub temu so in bodo v bodoče imela dela profesorja Krizmana svoje mesto v zgodovinopisju 20. stoletja kot impresivna zbirka gradiva o številnih vprašanih politične in diplomatske zgodovine.

Zvezdan Marković

Janko Jarc (25.12.1903 – 24.10.1995)

Pred približno tridesetimi leti sva se peljala s profesorjem Jankom Jarcem mimo šmihelskega pokopališča. Dvignil je roko proti njemu in zamrmral: »Ave, pater!« Nisem ga takoj razumel. Počasi sem dojel, da človek, ki mi je bil v mnogih pogledih nedosegljiv vzor, ne živi le za Dolenjski muzej in raziskovanje ter populariziranje preteklosti Novega mesta in širše Dolenjske, kot je to veljalo v novomeški javnosti, ampak ima tudi bogat intimen, čustven svet. Iz tega je izšla potreba, da glasno pozdravi očeta. Njegov glas je izdajal njuno globoko povezanost in sinovsko predanost očetu.

Ko se danes v imenu slovenskih zgodovinarjev pridružujem tukajšnjim dolžnikom za premalokrat izrečeno zahvalo za delo, ki ga je opravil za nas, mi pred oči hodi njegov zasanjani obraz, ko se je izza mize vrta breške gostilne zazrl na Gorjance in Rog. Najin molk je prekinilo pisanje na serviet in čez nekaj trenutkov mi je prebral nekaj svojih lepih, pravkar napisanih verzov. Predno sem si uspel karkoli zapomniti, je bil papir z lepo vsebino uničen. Sprašujem se, ali smo tega moža pravzaprav sploh dojeli. Ali ni bil zgodovinar po sili in pesnik po duši?

V torek, 24. oktobra, smo se v Ljubljani slovenski zgodovinarji spominjali 90-letnice rojstva profesorja Frana Zwitterja, Jarčevega prijatelja. V dokumentarnem filmu je tudi on povedal nekaj iz življenja našega velikega novomeškega rojaka. Po koncu smo se skoraj soglasno spraševali, kako je z Jarcem. Vedeli smo, da ni najbolje, toda enotni smo bili, da mu bomo ob božiču znova voščili. Spominjam se, kako me je vsak ponedeljek, ko sem prišel v službo prof. Zwitter vprašal, če sem kaj videl Janeza in kaj dela. Po njegovi smrti sva se ga z Jarcem redno spominjala. Najin pogovor o njem se je končal z besedami Janka Jarca: »Ubogi Cvit!« Sedaj se lahko znova pogovarjata neposredno. Prepričan sem, da neskončno uživata. Kakšno nenavadno naključje, da rojstni dan svojega najboljšega pokojnega prijatelja obdariš s svojo smrtjo.

Življenje slovenskega zgodovinarja Janka Jarca je neizpeta pesem. Skoraj šest desetletij je bil s svojim aktivnim delom navzoč med nami: knjige, razprave, članki, uredniško delo, mentorstvo... Po upokojitvi se je trudil, da bi vsaj del svojih načrtov izpolnil. Skrivnost, koliko mu je to uspelo, si je pridržal. Namesto ocene opravljenega dela lahko ugotovimo, da mu ga ni bilo treba nikoli preklicevati in obžalovati, da so njegovemu mnenju o posameznih vprašanih radi prisluhnili tudi naši znanstveni velikani, kot so bili Zwitter, Stele in številni drugi. Delo Janka Jarca dokazuje, da se moramo vsakega strokovnega vprašanja lotiti skrajno resno, da v bistvu ni velikih in malih tem, da obstaja predvsem dobro ali slabo opravljeno delo.

Edvard Kocbek je v svoj dnevnik 5. decembra 1951 zapisal: »Tisti večer sem spoznal tudi Janka Jarca kot zelo razgledanega in bistrega človeka. Ostrmel sem nekega hipa, ko sem zaslišal njegove sodbe in ga poslušal, kako je čutil mistike, Wassermanna, Rilkeja, Platona, razne letnice in razne sodbe o slovenstvu.« Če se je tako o njem izrazil človek, da nam v slovenskem prevodu posreduje enega največjih evropskih mislecev, patra Teilharda de Chardina, ki je čudovito združeval vero in znanost in znova potrdil, da duh vodi materijo in ne obratno, se vprašajmo, kakšno samožrtvovanje je bilo življenje prof. Janka Jarca, ko se je moral v Novem mestu ukvarjati z nujno potrebnimi, vendar za kraljestvo njegovega duha v bistvu banalnimi zadevami.

Tu se nismo zbrali zato, da bi se poslovili od Janka Jarca. Ljudje kot je bil on, nimajo konca. Bogata bibliografija, muzejski prostori, v katerih se nahajamo, naše Novo mesto, naša Dolenjska in Bela krajina, prekmurska ravnina in starodavni Ptuj, zopna megljena Ljubljana, starodavna Praga in bahavi cesarski Dunaj, njegovi dijaki, prijatelji in občudovalci njegovega dela, njegova Slovenija kot del kulturne Evrope, vse to pozna ob takih trenutkih le eno hvaležno misel: Ave, Janko Jarc.

Stane Granda